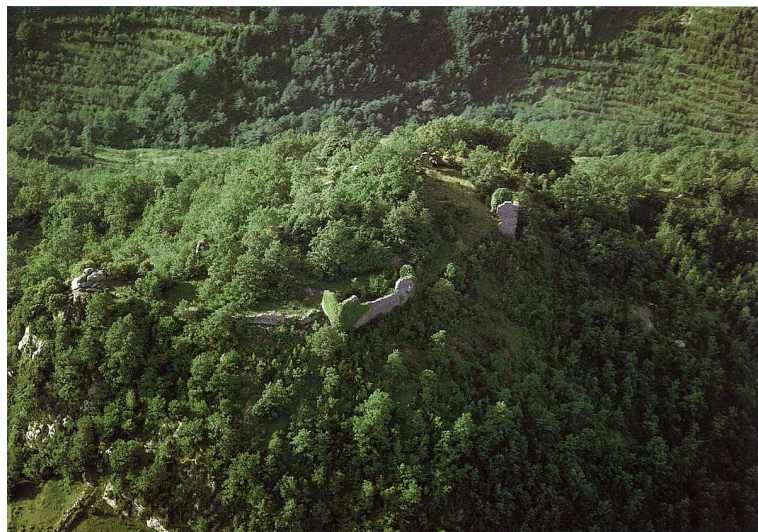

Castell i església de Sant Llorenç de Rocabruna

CASTELL DE ROCABRUNA

Catalunya Romànica, resum

Situació

Vista aèria del conjunt de les ruïnes del castell.J. TODO-TAVISA

Al cim d'un turó, 1 km al sud-est del veïnat de Rocabruna, hi ha diverses construccions que corresponen a les restes de l'antic castell, indret des del qual hom pot veure tota la fondalada de Rocabruna, amb l'església de Sant Feliu i també la vall de la riera de Beget.

Mapa: 256M781. Situació: 31TDG551866.

Si seguim la carretera que va de Camprodon al Coll d'Ares, cal agafar la carretera de Beget que hom trobarà a mà dreta.

Uns 500 m més enllà de l'església de Sant Feliu de Rocabruna, en un revolt surt, a mà dreta i passant pel costat d'una casa, un camí carreter que ens portarà al coll de sa Mola i al peu del tossal del castell, al qual podrem pujar sense gaires dificultats per un corriol que hi ha al vessant nord d'aquest turó.

Història

En un document, conservat al Liber feudorum maior, de poc després de l'any 1070, que inclou una sèrie de juraments de fidelitat retuts per diversos senyors al comte Bernat II de Besalú, hi ha el primer esment del castell de Rocabruna. Arnau Arnau de Llers ("Arnaldus Arnalli de Lerz"), fill d'Arsenda, jurà fidelitat per aquest castell ("castrum de Rocha Bruna"). En aquest document són esmentades també les parets i tots els valls del castell, tant els interiors com els exteriors, i també les seves pedres i roques ("parietibus et vallibus interioribus et exterioribus sive petris et rochis"). L'any 1111, segons Francesc Monsalvatje, era senyor de Rocabruna Ramon Adalbert, que signà com a testimoni en un acta de reconeixement feta davant l'atri de l'església de Sant Cristòfol de Beget, pel que fa a uns drets del monestir de Sant Pere de Camprodon.

Sis anys més tard era senyor del castell de Rocabruna Guillem Gausfred, que és esmentat en dos documents. L'any 1117, féu de testimoni de la subjecció del cenobi gironí de Sant Pere de Galligants al monestir occità de Santa Maria de la Grassa. L'any 1131 actuà com a marmessor del comte Ramon Berenguer III de Barcelona. fet que demostra la influència que havia arribat a tenir aquest senyor del comtat de Besalú (el qual, certament, feia pocs anys havia passat a dependre dels comtes del casal barceloní).

L'any 1158, segons Pere Català, Godofred de Rocabruna, senyor d'aquest castell, fou donat com a ostatge pel comte de Barcelona, Ramon Berenguer IV, al vescomte de Besiers, durant la guerra amb el comte de Tolosa. D'altres ostatges eren Arnau de Llers, Ramon de Vilademuls, Dalmau de Peratallada, etc.

Segons F. Caula i F. Monsalvatje. d'ençà de cap al 1200, el castell passà a dependre dels senyors de Llers. De fet, al final del segle XI ja hem trobat —si no és que sigui un document fals o amb interpolacions— un Arnau Arnau de Llers com a senyor d'aquest castell proper a Camprodon. Davant d'això hom pot plantejar-se qui foren els seus successors; Guillem Gausfred i Godofred: ¿Eren castllans que depenien dels Llers, els quals de fet tenien un domini superior? Amb la poca documentació que hi ha és difícil de respondre aquesta qüestió. L'any 1209. Arnau de Llers renuncià, segons Francesc Monsalvatje, a cobrar les exaccions que rebia de l'església de Sant Llorenç de Rocabruna i d'altres esglésies, rendes que havien d'ésser del bisbe de Girona.

Sembla que aquesta església de Sant Llorenç era la que hi havia al castell. Aquest document del 1209 també fou signat pels tres fills d'Arnau de Llers: Guillem, Berenguer i Hug. El primer dels tres, Guillem de Cervià, fou senyor de Rocabruna.

Per un document de l'any 1258 sabem que Guillem de Cervià, com a senyor del castell de Rocabruna, deixà al proper monestir de Sant Pere de Camprodon els drets que tenia en diversos masos, situats dins el terme d'aquest castell.

Abans de l'any 1262, sembla que Ramon de Milany havia comprat a Ermengol de Cervià el castell de Rocabruna. En aquesta data, segons Joaquim Miret i Sans, la seva vídua, Beatriu, prengué possessió del castell de Rocabruna i de la Roca d'Espluga.

Llur filla, Marquesa, segons Francesc Caula, es casà amb Jaume de Besora, el qual, l'any 1291, va retre homenatge al rei per aquest castell ("castro de Rochabruna").

Tal com afirma Pere Català, d'acord amb un document de l'època, l'any 1292, aquesta fortificació de Rocabruna tenia una guarnició de 30 homes.

L'any 1308, és documentat un Jaume de Besora, que era cavaller i senyor del castell de Rocabruna ("miles castrum de Rochabruna"). En aquesta data, el cavaller va fer un jurament de boca i mans al bisbe de Girona pels delmes que cobrava a la parròquia de Sant Cristòfol de Beget.

L'any 1322, segons Francesc Caula, el castell fou venut novament, aquest cop al cavaller Ramon des Bac (o Desbac). Més endavant, segons Pere Català, Pere des Bac es casà amb Margarida d'Avellaneda, senyora d'Orriols. Llur fill, que també rebé el nom de Pere, fou senyor de Rocabruna i, tal com explica Santiago Sobrequés, fou un partidari de Joan II, durant la guerra civil catalana del segle XV. L'any 1477, es casà amb Violant Alamany de Bellpuig. (JBM - AMMM)

Castell

Aquest castell devia ésser una de les construccions militars més grans de la comarca. Desgraciadament, però, actualment la majoria de les seves dependències són molt malmeses; malgrat això, encara es pot endevinar bàsicament l'estructura interna i descriure força bé alguns dels edificis que el componien.

Una muralla exterior cloïa tota la zona castral. Aquest recinte tenia una llargada d'aproximadament 100 m. A la part més elevada, a la zona sud-est, hi havia l'edifici més important; al llarg de la muralla foren bastides diverses torres i altres edificis.

Al cim hi ha restes d'una construcció de planta rectangular. Segons M. Bassa, que als anys trenta féu un estudi d'aquest castell, la longitud d'aquest sector destinat a l'habitació era d'uns 21 m. Actualment hom pot veure que a la part més meridional hi havia hagut una cambra, situada transversalment, que feia 6 m de llarg per uns 3,5 m d'ample, la qual sembla que devia ésser coberta per una volta. Més cap a tramuntana, sembla que hi podia haver una sala d'uns 10 m de llarg; en aquest sector l'amplada de l'edifici arriba a ésser d'uns 11,5 m. De fet, caldria una acurada i difícil excavació per a poder aclarir l'estructura d'aquest cos central del castell. També cal tenir present que, al voltant de tot l'edifici, hi ha trossos de paret caiguts, on s'esdevina un aparell constructiu, format per carreus ben treballats (15 cm d'alt per uns 25 de llarg), que recorda el d'edificis romànics.

Segons la planta esquemàtica d'aquest castell publicada l'any 1932 per M. Bassa, en aquest sector central hi havia d'haver dues torres d'angle, als extrems nord-oest i sud-oest de l'edifici (aquest autor diu: "La part edificada del castell tenia, almenys, dues torres angulars, una de les quals donava a la plaça d'armes"). D'altra banda, segons ell, la cambra meridional d'aquest cos central havia d'ésser la capella del castell, dedicada a sant Llorenç.

La paret sud-est d'aquestes construccions principals coincideix amb la muralla exterior. Precisament, segons aquest autor, sota aquest indret hi havia el camí d'entrada al castell, amb un pont de balança o llevadís i també amb les tres forques del senyor.

A uns 13 m de l'edifici central, a la façana nord-oest del clos de les muralles, hi ha una nau de planta rectangular, que té una longitud de gairebé 19 m i una amplada de 6,25 m. Actualment només se'n conserven els dos costats curts i la façana exterior, que coincideix amb la muralla. La part inferior de l'edifici, fins a 2,30 m —segons el nivell actual del sòl—, té una amplada de 80 cm; per damunt d'aquesta alçada el mur és menys gruixut i segurament fou afegit posteriorment. L'aparell constructiu de la part inferior és, en bona part, un opus spicatum, format per pedres poc treballades i allargades, que fan, si fa o no fa, 10 cm d'alt per uns 25 cm de llarg. Les filades de pedres que formen un opus spicatum alternen amb les filades de carreus rectangulars. El morter de calç que uneix les pedres es desfà amb els dits amb dificultat. A la part baixa del mur de ponent hi ha una obertura que fa 38 cm d'alt per 40 cm d'ample, que s'estreny a la cara exterior; al mur septentrional sembla que n'hi havia una altra de semblant.

A uns 38 m d'aquesta nau, seguint les restes de la muralla cap al sud, hi ha una bestorre de planta rectangular, que fa a l'interior 3,10 m d'amplada i 4,40 m als costats. Al nivell inferior hi ha cinc espitlleres o obertures, que mesuren 90 cm d'alt per 80 cm d'ample; n'hi ha una a la cara de davant i dues a cada banda. A la part superior, a uns 3 m de l'actual nivell del sòl, hi ha una espitllera a cada una de les parets laterals. Aquesta bestorre, per les característiques del seu aparell irregular, fa pensar en una construcció de la baixa edat mitjana.

A uns 23 m d'aquesta torre vers el sud-est, seguint també l'antiga muralla, hi ha una torre de planta circular, que té un diàmetre de 2,10 m a l'interior i un gruix del mur de 0,90 m. Els carreus d'aquest edifici són més treballats i poden correspondre als d'una construcció d'època romànica.

Des d'aquesta torre fins a l'edifici central —situat més cap a tramuntana— hi ha uns 21 m.

Tot i que sigui difícil d'assegurar gairebé res pel que fa al sector nord-est del recinte, a causa de la situació actual de destrucció, podem dir que sembla com si hi hagués hagut un mur que separés aquest sector de la resta del clos castral; aquest mur devia ésser situat a gairebé 14 m de la sala feta amb un opus spicatum i a uns 30 m de l'edifici principal. A la part sud-est d'aquest sector hi ha restes de diverses construccions, que en bona part degueren servir com a muralla. A l'altre costat —al nord-oest—, tancant un espai trapezial, hi ha una muralla, actualment més baixa, amb un gruix de 110 cm. Algunes d'aquestes muralles, en part, segurament foren refetes a la baixa edat mitjana.

Segons M. Bassa, a l'extrem d'aquest sector més septentrional hi havia una gran torre de planta circular (“hi havia encara una torre, la més alterosa a jutjar per la base”), actualment inexistent.

Resumint, podem considerar que en principi aquesta fortificació correspon a un castell del segle XI, època en què hom degué bastir algunes de les parets del cos principal i potser el recinte de muralles. Després, segurament hom degué afegir, per assegurar la fortificació, la torre rodona meridional i la hipotètica torre de tramuntana i, ja a la baixa edat mitjana, la bestorre de l'angle de ponent. Malgrat això, no podem rebutjar totalment la possibilitat que, en aquest indret, anteriorment —abans de l'any 1000—, ja hi hagués hagut una casa forta senyorial amb potser un recinte fortificat de refugi, amb relació al qual podem assenyalar el cos rectangular de la zona nord-oest, que, per les característiques del seu aparell constructiu, sembla força primitiu (encara que hom no pugui tampoc rebutjar totalment que fos fet amb la tècnica de l'opus spicatum ja després del primer mil·lenni). Com tants d'altres castells, aquest mereixeria un acurat estudi, que per anar bé hauria d'ésser acompanyat d'una excavació i de la consolidació dels elements constructius existents. (JBM-ISB)

SANT LLORENÇ DE ROCABRUNA

Situació

Aquesta església es troba entre les ruïnes del castell, del qual era la capella. La situació, doncs, i el camí per a arribar-hi són els mateixos que hem indicat per arribar a la fortalesa.

Història

L'única cita documental coneguda on és l'església de “Sancti Laurentii de Rochabruna” data de l'any 1209, amb motiu de l'evacuació que Arnal de Llers, senyor del castell de Rocabrúna, va fer al bisbe de Girona, Arnal de Creixell, de totes les exaccions que havia comès en les esglésies i clergues dels seus dominis, entre les quals consta l'esmentada capella. Al marge d'aquesta referència, el buit de notícies existent a l'entorn d'ella és, ara per ara, més que absolut, la qual cosa ens dificulta el resseguiment de la seva història, que suposem molt lligada a la dels senyors de la fortalesa de Rocabrúna. (MLIR)

Església

A l'interior del recinte murat de l'antic castell de Rocabrúna es poden veure encara les ruïnes de la seva petita capella, dedicada a sant Llorenç. Bastida en un moment desconegut durant l'edat mitjana, actualment només resten alguns fragments dels set murs romànics. Es distingeix amb claredat la forma originària, que era composta d'una sola nau amb capçalera rectangular i la porta orientada a ponent. (MLIR)

Després de la publicació de Catalunya Romànica, s'ha fet una important restauració, segueixen alguns documents publicats llegir catàleg **Cavallers i Ferrers**